

УДК 37.013.43;378.1

М. Б. Дем'янюк
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та політології
Хмельницького національного університету

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАСАДИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. Епоха інформаційного суспільства відзначається інтенсивними змінами всіх сфер соціального життя. Найбільш помітними є структурні та змістовні перетворення у сфері вищої освіти. Процес навчання у вищому навчальному закладі (далі – ВНЗ) збігається з періодом формування ціннісної свідомості студентів, їхніх моральних і професійних якостей. Тому вищий навчальний заклад постає важливою умовою формування їхньої особистості. Це обумовлює потребу в конструюванні соціокультурного освітнього середовища на принципах толерантності, креативності, міжособистісної комунікації з метою відтворення цінностей і норм культури суспільства, закріплення та розповсюдження культурних інновацій.

Враховуючи те, що суб'єкти соціокультурного освітнього середовища вищого навчального закладу становлять особливу соціальну групу із притаманними соціокультурними, соціально-психологічними та психофізіологічними особливостями, особливої гостроти набуває проблематика ризикованості такого середовища, а отже, й забезпечення членів соціальної групи відчуття захищеності та психосоціального комфорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Освітнє середовище як предмет наукових досліджень перебуває в центрі уваги широкого кола науковців, які намагаються осмислити його соціально-філософські, культурологічні, соціологічні, антропологічні, психологічні, педагогічні й інші аспекти для досягнення цілей освіти в різних типах навчальних закладів. Найбільш ґрунтовно теоретико-методологічні засади освітнього середовища розроблені в галузі психолого-педагогічних наук такими вченими, як: І. Басва, І. Габа, Л. Гаязова, Т. Гуменюк, С. Дерябо, Д. Іванов, І. Кадієвська, Л. Кепачевська, С. Клімов, О. Керницький, В. Тименко, Ю. Мануйлов, В. Маралов, Л. Новікова, В. Орлов, В. Павлов, В. Рубцов, В. Сітаров, В. Слободчиков, О. Ярошинська, В. Ясвін, К. Юр'єва й інші.

Упродовж останніх десятиріч у зв'язку із «просторовим поворотом» у соціогуманітарних науках конституюються міждисциплінарні підходи в дослідженні освітнього середовища як упорядкованої частини освітнього простору, який одночасно постає суб'єктом формування соціокультурного простору. Вагомим здобутків у цьому напрямі досягли В. Астахова, Ю. Кулюткін, М. Лапін, С. Подольська, В. Чепак [1; 8; 12; 15] та інші науковці, які досліджують соціокультурну проблематику освітнього середовища вищої школи. Це обумовлено тим, що соціокультурне середовище ВНЗ покликане допомогти майбутньому фахівцю увійти в нове суспільство, оволодіти його культурою, нормами та цінностями, а також успішно діяти як у професійному, так і в загальнокультурному просторі. Попри значний інтерес вчених до означеної проблематики, соціокультурний вимір освітнього середовища ВНЗ залишається ще недостатньо вивченим, зокрема, соціокультурні, соціально-психологічні й особистісні детермінанти його ризикованості.

Метою статті є концептуалізація освітнього середовища вищого навчального закладу на засадах соціокультурного підходу, що становить методологічну основу міждисциплінарної галузі соціологічних знань – соціології освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «освітнє середовище» з'явилося внаслідок активізації ролі освіти в становленні суспільства нового типу, в якому значно зросла роль знань, інформації, а культура проникла у всі сфери людського існування. У цьому середовищі діють

певні суб'єкти, формується інституційна та неінституційна організація в системі взаємовідносин між учасниками освітнього процесу, а також здійснюється взаємодія з іншими інститутами і суспільством загалом [1].

На сучасному етапі проблематика освітнього середовища є ключовою в наукових дослідженнях освіти як інституту соціалізації та розвитку особистості. З огляду на розуміння середовища як найближчого оточення суб'єкта, в якому формуються та проявляються його найкращі якості, постає завдання щодо створення такого середовища, яке б розвивало особистість в освітньому процесі. Що більше та повніше вона використовує можливості середовища, то більш успішно проходить її вільний і активний розвиток, створюються умови для самореалізації, самовираження під час освоєння знань, зокрема тих, які необхідні для майбутньої професії та життя загалом [13, с. 59].

Спроби наукового осмислення середовища крізь призму зв'язку теорії та практики сучасної освіти забезпечили конституювання низки дисциплін, серед яких: філософія освіти, соціологія освіти, психологія освіти та педагогіка. Зокрема, у філософії освіти йдеться про проектування нового освітнього середовища як багатовимірного простору, адекватного потребам студентської молоді, та такого, що відповідає тенденціям і динаміці сучасної культури. У межах психологічної науки дана проблема розглядається з погляду цілеспрямованого психологічного аналізу і використання освітнього середовища як чинника, умови та засобу побудови освітнього процесу у вищих навчальних закладах. Психологія середовищного утворення показує, що предметно-просторове оточення стає чинником впливу лише в тому разі, коли воно «олюднене», коли за предметом бачиться ставлення, коли за речами вгадуються інтереси, коли матеріальні засоби виступають для всіх суб'єктів освітнього процесу як умова найкращого стану кожного, коли кожний творчо перетворює предметний освітній простір [2]. Особливе місце посідає середовищний підхід у методології сучасної педагогічної науки. Під час дослідження середовища як педагогічний феномен виявляються його можливості як джерела професійного й особистісного досвіду, стимулів самореалізації майбутнього фахівця в професійно значущих ситуаціях тощо. Під час аналізу наукових підходів у різних галузях соціогуманітарного знання встановлено, що вчені по-різному уявляють сутність освітнього середовища, його структурно-функціональні характеристики, особливості конструювання, що вказує на онтологічну й епістемологічну проблематику означеного феномена.

Порівняльний аналіз концепцій освітнього середовища дозволяє диференціювати їх за двома опозиційними парадигмами: позитивізмом і конструктивізмом [14]. Позитивістська традиція дослідження відштовхується від необхідності детального аналізу освітнього середовища як сукупності умов, що оточують особистість, впливають на формування і розвиток її здібностей, реалізацію інтересів, виховання та формування професійної самосвідомості майбутнього фахівця. Такі умови апіорі вважаються об'єктивно існуючими і можуть бути визначені шляхом раціонально-логічних суджень. Інакше кажучи, позитивістами визнається лише одна об'єктивна реальність, для якої існує певний істинний спосіб розуміння. Адепти позитивістської парадигми виходять з ідеалу ціннісно-нейтрального, аполітичного дослідження, а головної його цілі вбачають у поясненні, передбаченні та здійсненні контролю над феноменом освітнього середовища. У загальному вигляді його

визначають як об'єктивну реальність, що містить умови для розвитку особистості учасників освітнього процесу шляхом включення їх у спеціально створене просторово-предметне та соціальне оточення. Слабкість позитивістських підходів полягає в недостатньому врахуванні ролі суб'єктивних чинників формування освітнього середовища.

З огляду на конструктивістську традицію освітнє середовище апріорі не задається суб'єкту ззовні, а є частиною локальної символічної практики, результатом спільного конструювання в межах актуальної освітньо-комунікативної ситуації, в якій воно генерується та водночас генерує відповідні ефекти, зокрема ті, що пов'язані з розвитком особистісних характеристик майбутніх фахівців, трансформацією їхніх освітніх потреб у життєві цінності. Така визначальна роль особистісних конструктів у творенні освітньої реальності вищої школи ґрунтується на ідеї конструктивної природи людського сприйняття [10; 13]. Відповідно до неї, основу наших знань варто шукати не в «об'єктивному світі», а в мові, культурі, соціальних відносинах, нормах конкретного співтовариства, тим самим визнається множина локальних, соціокультурно сконструйованих реальностей [14]. За поглядом конструктивістів, освітнє середовище і є такою соціокультурною реальністю, яка суб'єктивно конструюється за допомогою заданих культурою способів категоризації. Воно за своєю природою є соціокультурним, оскільки основу його становлять норми та цінності. Освіта постає транслятором знань, норм і цінностей культури. Індивід у цьому процесі постає суб'єктом, який, з одного боку, приймає нові знання, цінності, що закладені в освіті, а з іншого – сам впливає на освіту [13, с. 107].

Освітнє середовище належить до предметної сфери спеціалізованої соціологічної теорії – соціології освіти, яка розглядає його як елемент соціокультурного середовища. Розглядаючи освіту як соціальний конструкт і соціокультурний процес передачі соціального досвіду від одного покоління до іншого, соціологія освіти зосереджує свою увагу на вивченні функціонування й розвитку культури й освіти, їх взаємодії та взаємовпливу на розвиток суспільства, соціальних спільнот, їх відносин між собою в процесі життєдіяльності. Водночас найбільшим евристичним потенціалом у дослідженні проблем освіти, зокрема вищої, наділений соціокультурний підхід.

Вища освіта – це складний соціокультурний феномен, цілі та завдання якого визначаються суспільством. Водночас вища освіта постає важливим чинником його розвитку, складовим компонентом суспільної культури. Сфера вищої освіти є тим середовищем соціокультурної трансформації, де розгортається функціонування освітнього процесу. Чітке осмислення проблеми соціокультурної трансформації можливе на основі концепції М. Лапіна, який з урахуванням наукових положень М. Вебера та П. Сорокіна розробив принципи соціокультурного підходу щодо вивчення освітнього середовища, серед яких: принцип активності людини; принцип взаємопроникнення культури та фахівця; принцип антропосоціетальної відповідності, соціокультурного балансу, симетрії та взаємозворотності соціетальних процесів; принцип незворотності еволюції соціокультурної системи як цілого [8; 15].

Загалом, соціокультурний підхід має значні переваги над іншими методологічними підходами, оскільки дозволяє більш глибоко аналізувати сутність і середовищний зміст освітнього простору ВНЗ на сучасному етапі, розглядаючи особистість у взаємодії з культурою та суспільством як єдине ціле.

Експлікація соціокультурного освітнього середовища вищого навчального закладу починається там, де відбувається зустріч того, хто навчає, й того, хто навчається, де вони починають спільно його проектувати та будувати – і як предмет, і як ресурс своєї спільної діяльності; і де між окремими інститутами, програмами, суб'єктами освіти, освітніми діяльностями починають вибудовуватися певні зв'язки й відносини [14]. Водночас головним механізмом функціонування соціокультурного освітнього середовища є

комунікація. Це означає, що воно народжується та функціонує там, де відбувається комунікативна взаємодія різноманітних сенсів і способів діяльності та в результаті акумулює це розмаїття так, що кожен з учасників середовища виявляється здатним змінити власну позицію та бачення ситуації, а також сформулювати можливий проект нової конструкції ситуації [16, с. 151].

Окрім того, соціокультурне освітнє середовище ВНЗ є тією сферою, в якій відбувається трансформація досвіду й ідентичності учасників освітнього процесу. Якщо середовище є умовою конструювання суб'єктивності, то підлягає перегляду традиційна роль викладача, який зазвичай повинен викликати зміни у свідомості тих, хто навчається, шляхом організації та здійснення певної освітньої технології. У цьому разі він радикально міняє свою функцію – з формування ідентичності на організацію освітнього середовища, тобто здійснює управління його створенням та виробництвом [13, с. 176].

Отже, соціокультурне середовище ВНЗ можна визначити як такий просторовий континуум, в якому фіксуються знання та культурний досвід людини. Соціокультурне середовище вищого навчального закладу постає таким конструктом, який характеризує соціокультурний простір ВНЗ з якісної сторони та розкриває його соціокультурну організацію.

Якщо розглядати соціокультурне освітнє середовище щодо надання ним освітніх можливостей, то критерієм якості є його здатність забезпечити всім суб'єктам освітнього процесу систему можливостей для ефективного саморозвитку, а отже й задоволення всього ієрархічного комплексу потреб, створюючи водночас відповідну мотивацію їхньої діяльнісної активності [3]. Ця здатність соціокультурного освітнього середовища постає принциповим показником його конструктивного характеру з погляду успішної реалізації цільових настанов освітнього процесу у ВНЗ.

Досліджуючи конструктивний характер освітнього середовища вищого навчального закладу, вчені В. Баєва, Е. Лактіонова, Ю. Мануйлов, Ю. Песоцький, В. Слободчиков, В. Ясвін та інші вказують на необхідність виконання ним таких функцій:

- адаптивної (забезпечує майбутньому фахівцю адекватні умови його розвитку, почуття психосоціального комфорту, а також задоволення потреби в безпеці). В умовах вищої школи така функція є визначальною та спрямована на мінімізацію негативного впливу різноманітних стресорів. Методологія проектування освітнього середовища полягає у створенні стабільних соціально-психологічних умов для адаптації тих, хто навчається, реалізації соціальних і освітніх технологій, що несуть мінімальний ризик та забезпечують опірність майбутніх фахівців негативним впливам соціокультурного середовища в широкому сенсі;

- формуючої (формує здоровий і безпечний образ життя студента через втілення соціальних стереотипів у реалізації життєвих цілей). Освітнє середовище фактично типізує особистість майбутнього фахівця та дозволяє суспільству через виховання реалізовувати відповідні ідеали;

- освітньої (виступає як психолого-педагогічна методологія, визначаючи систему професійних дій педагога, організацію й освітнє впливає на освітню діяльність студентів) [9; 16].

Позитивний вплив соціокультурного освітнього середовища визначає успішність сформованості в студентів особистісних компетенцій, що стосуються їхнього життя в полікультурному суспільстві, гармонізації міжнетичних і культурних відносин, профілактики прояву ксенофобії, зміцнення толерантності тощо. Комплексний характер такого впливу проявляється в системі взаємовідносин суб'єктів освітнього процесу. Саме зміст цих відносин є основним критерієм безпекової якості освітнього середовища ВНЗ, який, насамперед, залежить від ризикованості самого суспільства. Водночас соціокультурне освітнє середовище може виступати генератором ризиків, вплив яких розповсюджується на якість освітнього процесу, на успішність

досягнення цілей професійного й особистісного розвитку майбутнього фахівця. Такі ризики є за своєю природою соціально-психологічними та характеризують ситуацію невизначеності міжособистісних відносин унаслідок ціннісної дезорієнтації (ментальних та ідентичнісних змін), яка може мати позитивний та негативний сценарій розвитку.

Варто підкреслити, що соціально-психологічні ризики проявляються внаслідок взаємодії суб'єктів освітнього середовища у форматі «викладач – студент», «викладач – викладач», «студент – студент». Кожен формат взаємодії, який, насамперед, проявляється через комунікацію, може породжувати конфліктну ситуацію, спричинену впливом деструктивних чинників. Така ситуація призводить до дефіциту можливостей освітнього середовища та трансформує диспозицію взаємодії «суб'єкт – суб'єкт» у «суб'єкт – об'єкт». Водночас суб'єкти виступають носіями ризику щодо об'єктів. Будь-який учасник освітнього процесу вищого навчального закладу – студент, педагог або керівник – є об'єктами ризику. Суб'єктна позиція залежить від наявності владних повноважень і сили мотивації щодо самовизначення, самопізнання та самореалізації. Щодо останнього, то означені мотиви, з погляду сучасних досліджень соціальних ризиків, є інструментами, які трансформують позицію особистості від об'єкта до суб'єкта ризику. Кількість ризиків у зв'язку із цим не зменшується, але зростає розмаїття поведінкових ризик-стратегій, а це означає збільшення шансів щодо пошуку більш ефективних рішень [11]. Суб'єкти освітнього середовища, які включені в певну спільну діяльність, не обов'язково однаково ставляться до її цілей і результатів. Інколи ця різниця не має принципового характеру й обумовлена або частковою відсутністю взаєморозуміння, або різницею в пріоритетах, яка інколи доходить до конфліктного зіткнення інтересів. У зв'язку із цим можливе формування поведінкового ризику, який в освітньому середовищі можна визначити як усвідомлений або неусвідомлений спосіб поведінки його суб'єктів в умовах професійної та педагогічної взаємодії.

Необхідно зазначити, що джерелом соціально-психологічних ризиків освітнього середовища вищого навчального закладу є вплив об'єктивних і суб'єктивних чинників, серед яких: управлінські й організаційні традиції (встановлені правила, поведінкові настанови та стереотипи, пов'язані з діяльністю та дотриманням норм щодо її виконання), а також порядок організації освітнього процесу (розподілення аудиторного фонду, організація навчання, зокрема розподілення навчального навантаження, визначення обсягу навчальних завдань тощо та його методична забезпеченість, налагоджена робота з персоналом); зміст освіти та способи його засвоєння (тематика навчання, форми і методи навчання); сукупність особистісних характеристик суб'єктів освітнього процесу, особливостей їх взаємодії [7]. Однак визначальний вплив на досягнення цілей освітнього середовища мають ті чинники, які безпосередньо генерують соціально-психологічні ризики поведінкового характеру, а саме: індивідуальні характеристики та система відносин суб'єктів освітнього процесу. У свою чергу, зазначені суб'єктивні чинники перебувають у корелятивних зв'язках з об'єктивними. Вплив останніх має цілеспрямований характер і розглядається як основа опосередкованого управління створенням сприятливого освітнього середовища. Враховуючи це, актуалізуються підходи з мінімізації означених вище ризиків, які безпосередньо пов'язані з реалізацією опосередкованого впливу на суб'єктів освітнього процесу. Його мета – забезпечення прояву в кожного з них необхідних особистісних якостей, зокрема таких, які спонукають до саморозвитку, пізнавальної активності, оволодіння навиками емоційної саморегуляції поведінки та діяльності, забезпечують відкриття до нового досвіду, зацікавленість у результатах власної діяльності й адаптованість до труднощів групових взаємодій в освітньому процесі тощо [3].

Загалом, процес мінімізації соціально-психологічних ризиків освітнього середовища вищого навчального

закладу пов'язаний із внутрішньою роботою науково-педагогічного складу, керівного складу, а також студентів, спрямованою на подолання негативного ставлення до діяльності, на розширення компетентностей щодо вирішення ситуацій невизначеності в психолого-педагогічних взаємодіях.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, освітнє середовище ВНЗ є соціокультурною реальністю, що конструюється суб'єктами освітнього процесу в ситуації взаємодії на засадах толерантності, креативності, міжособистісної комунікації та забезпечує всім суб'єктам освітнього процесу систему можливостей, пов'язаних із задоволенням потреб та їх трансформацією в життєві цінності, що актуалізують не лише процес професійного, але й особистісного розвитку.

Найбільшим евристичним потенціалом у дослідженні проблем вищої освіти наділений соціокультурний підхід, розроблений у соціології освіти. Він дозволяє більш глибоко аналізувати сутність освітнього середовища вищого навчального закладу на сучасному етапі, розглядаючи особистість у взаємодії з культурою та суспільством як єдине ціле.

Інтегральним показником якості соціокультурного освітнього середовища є рівень його комплексного позитивного впливу на систему взаємовідносин суб'єктів освітнього процесу. Водночас якісна характеристика соціокультурного освітнього середовища залежатиме від ризикованості самого суспільства, освітнього простору ВНЗ та може одночасно виступати генератором соціально-психологічних ризиків, вплив яких розповсюджується на успішність досягнення цілей професійного й особистісного розвитку майбутнього фахівця. Їх основним джерелом є сукупність особистісних характеристик суб'єктів освітнього процесу, особливостей їх взаємодії.

Перспективами подальших наукових розвідок можна вважати обґрунтування соціокультурного освітнього середовища вищого навчального закладу як соціальної системи, становлення та розвитку якої залежить від характерних властивостей систем вищого порядку.

Література

1. Астахова В. Становление новой образовательной парадигмы на рубеже веков / В. Астахова // Вчені зап. ХГУ «НУА». – 2004. – Т. 10. – С. 9–24.
2. Баева И. Психологическая безопасность образовательной среды и характер общения ее участников / И. Баева // Экопсихологические исследования. – М., 2009. – С. 181–197.
3. Бочарова Е. Границы социальной активности и субъективное благополучие молодежи / Е. Бочарова // Вестник Моск. гос. обл. ун-та. Серия «Психологические науки». – 2012. – № 3. – С. 5–11.
4. Габа І. Освітнє середовище : соціально-психологічна парадигма / І. Габа // Актуальні проблеми психології. – Т. 7. – Вип. 22. – К., 2010. – С. 27–31.
5. Кулюткин Ю. Образовательная среда и развитие личности / Ю. Кулюткин, С. Тарасов // Новые знания. Журн. по проблемам образования взрослых. – 2001. – № 1. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.znanie.org./gurnal/nl_01/obraz_sreda.html.
6. Курс лекций по социологии образования / под ред. В. Астаховой. – Х. : Изд-во НУА, 2009. – 375 с.
7. Лактионова Е. Психологические риски в образовательной среде : типология, классификация, факторы формирования / Е. Лактионова // Экопсихологические исследования. – М., 2009. – С. 197–212.
8. Лапин Н. Социокультурный подход и социетально-функциональные структуры / Н. Лапин // Социол. исслед. – 2000. – № 7. – С. 3–12.
9. Мануйлов Ю. Аксиоматика среднего подхода в воспитании : опыт построения / Ю. Мануйлов // Методология, теория и практика воспитательных систем: поиск продолжается. – М., 1996. – С. 123–136.
10. Михайлева Е. Ценности и ценностные ориентации в современной социокультурной образователь-

ной среде / Е. Михайлева. – Харьков : Изд-во НУА, 2004. – 48 с.

11. Пак Л. Социально ориентированная деятельность как актуальный ориентир минимизации рисков современного студенчества / Л. Пак // *Universum: Психология и образование*. – 2014. – № 3 (4).

12. Подольская Е. Выпускник вуза в современном социокультурном пространстве : [моногр.] / под общ. ред. Е. Подольской ; авт. кол. : Е. Подольская и др. – Харьков : Изд-во НУА, 2010. – 416 с.

13. Слободчиков В. О понятии образовательной среды в концепции развивающего образования / В. Слободчиков. – М., 2000. – 230 с.

14. Улановский А. Качественная методология и конструктивистская ориентация в психологии / А. Улановский // *Вопр. психологии*. – М., 2006. – № 3. – С. 27–37.

15. Чепак В. Соціокультурний підхід як методологічна основа сучасної соціології освіти / В. Чепак // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства* : зб. наук. пр. – Х. : Вид. центр ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. – С. 126–128.

16. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.

Анотація

Дем'янюк М. Б. Соціокультурні засади освітнього середовища вищого навчального закладу. – Стаття.

У статті з використанням соціокультурного підходу обґрунтовується освітнє середовище вищого навчального закладу, що конструюється суб'єктами освітнього процесу в ситуації взаємодії на засадах толерантності, креативності, міжособистісної комунікації для досягнення цілей професійного й особистісного розвитку та соціалізації.

Соціокультурне освітнє середовище є джерелом соціально-психологічних ризиків, вплив яких розповсюджується на якість освітнього процесу та його результати. Обґрунтовується, що джерелом соціально-психологічних ризиків освітнього середовища є сукупність особистісних характеристик суб'єктів освітнього процесу, особливостей їх взаємодії, зміст освіти та способи його засвоєння, управлінські й організаційні традиції вищого навчального закладу, а також порядок організації освітнього процесу.

Ключові слова: освітнє середовище, соціокультурний підхід, ризики, освітній процес, вищий навчальний заклад.

Аннотация

Демьянюк М. Б. Социокультурные основания образовательной среды высшего учебного заведения. – Статья.

В статье с использованием социокультурного подхода обосновывается образовательная среда высшего учебного заведения, которая конструируется субъектами образовательного процесса в ситуации взаимодействия на основе толерантности, креативности, межличностных коммуникаций для достижения целей профессионального и личностного развития, социализации.

Социокультурная образовательная среда является источником социально-психологических рисков, влияние которых распространяется на качество образовательного процесса и его результаты. Обосновывается, что источником социально-психологических рисков образовательной среды является совокупность личностных характеристик субъектов образовательного процесса, особенностей их взаимодействия, содержание образования и способы его усвоения, управленческие и организационные традиции высшего учебного заведения, а также порядок организации образовательного процесса.

Ключевые слова: образовательная среда, социокультурный подход, риски, образовательный процесс, высшее учебное заведение.

Summary

Demianiuk M. B. Sociocultural principles of the educational environment of the higher educational institution. – Article.

Using the sociocultural approach, the author of the article has substantiated the educational environment of the higher educational institution. It is designed by the subjects of the educational process in a situation of interaction based on tolerance, creativity, interpersonal communication in order to achieve the professional and personal development and socialization goals.

The sociocultural educational environment is a generator of social and psychological risks, the impact of which extends to the educational process quality and its results. It has been proved that the source of social and psychological risks of the educational environment is a set of personal characteristics of the educational process parts, their interaction features, the education contents and learning methods, managerial and organizational traditions of the higher educational institution, as well as the order of educational environment organization.

Key words: educational environment, sociocultural approach, risks, educational process, higher educational institution.